

OKULLARDA YETİŞTİRME İŞİNDE EĞİTİMİN TEMELLERİ

Pıralı Behbudalı oğlu Aliyev *

ÖZET

Azərbaycan Cumhuriyyətinin eđitim sistemi dűnyanın geliřmiř űlkelerinde olan yenilikleri arařtırarak kendine uyarlamaya alıřıyor. Bu iřte kendi deđerlerini űnemli saymakla beraber dűnya deđerlerine de űnem vermiřler. Genç toplunun deđerlerin yardımı ile eđitimi űnemli anlam tařımaktadır. Eđitim zamanı űzgűrleřme, hűmanistleřtirme, hukuki durumun oluřmasına dikkat etmekler beraber, hem de millilik gűz űnűnde bulundurulmalıdır. Bu alanda yapılmıř arařtırmalar tartıřıldı, tarafımızdan yeni dűřűnceler ileri sűrűldű. Okullarda gerçekleřtirilen eđitim iřinin űzetinin deđerleřtirilmesi, yeni kurallar, amaç ve malzemelerin kullanılması amaçıyla 2007-2010 senelerinde 12 űmumtəhsil okulunda arařtırma yaptık. Eđitim iři bizim teklif ettiđimiz sistem yardımıyla yapıldı. Varılan sonuç bizim sistemin bařarısını kanıtladı.

Anahtar Kelimeler: eğitim işi, eğitimin amaç ve vazifeleri, eğitimin kuralları, eğitimin şekillerin

THE FOUNDATION OF EDUCATION IN LEARNING PROCESS AT SCHOOLS

ABSTRACT

Azerbaijan Education system has been trying to adapt new innovations by investigating new changes of developing countries. By doing this work both national and global values are given credence. Developing of future generation through learning national values also conveys a very significant meaning. But sometimes globalization is against national features on the basis of values. Democratization and humanization of learning process with paying attention to creation of the legal condition and the national values must be taken into consideration. Investigations carried out in this point were analyzed and new conceptual ideas of us were put forward. In order to use content changing of the learning process, new approach, principle, method, and techniques the experiments in 12 general educations schools in 2007-2010 were carried out. Learning process was carried out according to the proposed system by us. All the results prove the effectiveness and advantages of this system.

Key words: Learning process, aims and objectives of learning, features of learning, principles of learning,

* Do.Dr.Azərbaycan Cumhuriyyətinin Eđitim Sorunları Enistűtűsűnűn Bűlűm bařkanı, pıralibexbud56@mail.ru, Azərbaycan Bakű řehri, Yeni Gűneřli Kasabası, Yařam alanı "D" Apartman 21, Blok 2,Daire 41, Tel: 055 733 58 54

1. GİRİŞ

Problemin Durumu

Eğitimin özeti, kuralları, amaç ve araçları bilim adamları tarafından araştırma öbjesi olmuştur. Bunlara bakarak fazla ve eksik açılarını belirlemeden işi güzel kuramayız.Özellikle eğitim kurallarına bakış temelli değiştirilmiştir.K.İ.Şukınan'ın editörlüğü ile basılan "Okul Pedogojisi"(Bakü,1989) kitabında eğitimin 7 şekli: 1) ideal oluşu, 2) eğitimin hayat ve emekle bağdaştırılması , 3) toplumda şahsiyetin eğitimi, 4) çocuğun bireyselliğine saygının akıllı talepkarlıkla bağlantılanması,5) artı yanlara dayanarak eğitim, 6) eğitimin öğrencinin yaşı ile uygun olması, 7) kişisel yaklaşım;Y.K. Kabanovski'nin editörlüğü ile basılan "Pedogoji"(Moskova, 1983) kitabında eğitimin 12 şekli: 1) eğitimin amaçlı oluşu, 2) eğitimin hayatla, yaratıcılık tecrübesi ile ilgilendirilmesi; 3) terbiyeye komple yaklaşım, 4) şuurulu davranışın tekliyi, 5)çabada terbiye, 6) şahsiyetin toplum içersinde terbiyesi, 7) pedagoji başkanlığın öğrencilerin yardımı ve çalışması ve faaliyeti ile ugunlaşması, 8) insandaki iyi tarafa yaklaşım eğlemi, 9) çocuğun kişiliğine saygı ve aynı zamanda mantıklı talepte bulunma, 10) yaş ve kişiye özel özelliklerin gözönünde bulundurulması, 11) pedagoji etkilerde devamlılık ve sistemlilik, 12) okul, aile ve toplumun taleplerinin tekliği; B.A.Ahmedov, A.K.Rzayev'in "Pedogojiden Konferans Metni "(Bakü,1983) kitabında terbiyenin 5 şekli:1) sözle hareketin birliği, 2) taleplerde vahidlik, 3) saygı ve talepte bulunma, 4) iyi düşünme, 5)toplumda, toplum yardımı ile ve toplum için; Y.K. Kabonovski ve K. Noyser'in editörlüğü ile basılan "Pedogoji" (Moskova, 1984) kitabında eğitimin 9 şekli:1) amaçlılık, 2) emekte genel,gerekli eğitim , 3) kişi ve toplumun gelişiminin tekliği, 4) bütün eğitim gücünün tekliğine komple yaklaşım, 5) amaç, anlam, tarz ve eğitim şartlarının tekliği, 6)yaş ve çocukların kişisel özelliklerinin gözönünde bulundurulması, 7) çocukların kendi faaliyetlerine pedagoji açıdan önderlik, 8) eğitim sonuçlarının neticelerinin sabitliyi, 9) bütün şekillerin karşılıklı ilişkisi; T.İ.İlin "Pedogoji" dersliğinde (Moskova, 1984) kitabında eğitimin 7 şekli: 1) amaçlılık, 2)eğitimin bütün taraflarının karşılıklı ilişkisi ve tekliği,3) bütün eğitimcilerin,okulun, ailenin, emek toplumlarının, toplumun faaliyetinin tekliği, 4) yaş özelliklerinin ve kişisel özelliklerin dikkate alınması, 5) toplumda ve toplum aracılığı ile eğitim,6) pedagoji başkanlığın öğrencilerin çabası ile ve kend çalışmaları ile uygunlaştırılması, benzerliği, 7)kişiye verilen değer ve ona sunulan; N.M.Kazımov "Okul Pedogojisi" kitabında (Bakü, 2002) eğitimin13 şekli: 1) eğitim işi için gerekli alanın oluşturulması, 2) eğitimin amaçlılığı, 3) eğitim işinin planlaştırılması, 4)eğitimin hayatla ilişkisi, 5)eğitimde taleple saygının vahdeti, 6) eğitimde bireysellik,7) eğitimde sözle icraatın vahdeti, 8) eğitimde hoşgörü, 9) yaş, kişisel ve cinsi değerlerin dikkate alınması, 10) aktifliğin temini, 11) eğitimin geliştirici imkanlarının kullanılması, 12) eğitim işinin bilimselliğini temin etmek, 13) eğitim işinin eğitimcilik seviyesine uygun olarak seçilmesi; A.N.Abbasov'la H.A.Alizade'nin beraber kaleme aldıkları "Pedogoji" adlı ders kitabında(Bakü, 2007) eğitimin 10 şekli: 1) eğitimde amaç netliği, 2) eğitim işinin hayatla,emekle ve bağımsız Azerbaycan Cumhuriyetinin kurulması ile ilişkilendirilmesi, 3) yaş özelliklerinin dikkate alınması,4) terbiyede sistemlilik, 5) iyi düşünme, 6) öğrencinin şahsiyetine saygı ile doğru talebin bağlantısı, 7) eğitimde saygı ve talepte bulunma, 8)taleplerde tek amaca dikkat, 9) eğitim durumuna komple yaklaşım, 10)toplum içersinde, toplum aracılığı ile topluma uygun eğitim;A.H.Paşayev, F.A.Rüstemov "Pedogoji". Yeni kitap. Ders kitabında(Bakü, 2008) eğitimin 6 şekli:1) eğitimin toplumsal yönü, 2) eğitimin hayatla, emekle ilişkisi, 3) eğitimde artı yanlara dayanmak, 4) eğitimin hümanistliği, 5) şahsiyete yaklaşım, 6) eğitim etkilerinde tek oluşunu belirlemişler.

Araştırmanın Amacı

Azerbaycan Cumhuriyeti bağımsız bir devlet olduğu için okulda yeni eğitim sistemi gerçekleştiriliyor. Dönemin talebine göre eğitimin özeti,amacı, prensipi değiştirdiği gibi,hatta eğitim sistemi kendi temelli değişmelidir.Gerçekleştirilen eğitim değişim kuralları buna izin veriyor.Bu alanda okulda gerçekleştirilen eğitimin yenilenmesine yardımcı olmayı maksat edindik.

2. YÖNTEM

Araştırma Modeli

«Terbiye» kavramına filozof, sosyolog, pedagoğ ve psikologların çeşitli yaklaşımları olmuştur. Araştırmacıların çoğunun anlattığı genel yanları aşağıdaki gibi göstermek mümkündür:

- terbiye olunanlara etkinin amaçlılığı;
- bu etkilerin sosyal açısı;
- çeşitli ilişkiler çerçevesinde çocuklar tarafından benimsenilmesi için ortamın oluşturulmasının uygunluğu;
- insan tarafından komple kompleks sosyal açıların benimsenilmesi.

3. BULGULAR ve YORUM

Terbiyenin genel sosyal özelliği ondan ibarettir ki, soydan soya geçen bilgiler, keşifler, sosyal tecrübeler, yaklaşım şekilleri benimsenilsin. Terbiyenin net sosyal özelliği, onun net içeriği ve anlamı tarihi süreçte değişiyor ve toplum hayatının belirli maddi alanı ile, toplumsal ilişkilerle, ideolojilerin savaşı ile belirleniyor.

Bu açıdan terbiye kavramı dar anlamda eğitimcilerin amaçlı faaliyeti gibi anlaşılıyor, geniş anlamda ise insanlarda değerler sisteminin gelişmesi düşünülüyor. Diğer planda terbiyeye sosyalleştirme durumu pedagoji içerik olarak ta baka ve burada insanın terbiyesi için durum oluşturmak için amaçlı olarak etki düşünülmüştür. Böyle durumların oluşturulması çocuğun çeşitli sosyal irtibata (çalışmaya, irtibata, oyuna, pratik faaliyete) girmesi yardımı ile gerçekleştiriliyor.

Terbiye prosedürü kişiye etkinin bütün mümkün olan alanlarını kendinde aksettirmiyor, fakat çocuğun sosyalleştirilmesine yardım ediyor. Çocuğun sosyalleştirilmesi her bir eğitimcinin çalışmasının amacıdır, çünkü derste elde edilmiş bilgiler aynı insanın sosyal gelişimi için depo olarak kabul edilebilir. Çocuğun sosyalleştirilmesine pedagoğlarla ebeveynlerin iletişimi karakteri de etkiliyor. Bu planda pedagoji araç düzgün seçilmelidir, yani bir taraftan da çocuğa yardım etmek gerek. Hem kendini, hem de sosyal durumu denetim altında tutsun.

Terbiye toplumda önemli ilişkilerin kullanıcısı olarak bulunuyor: O, insan tarafından gerçekleştirilmeye yardım etmeli, toplum tarafından benimsenilen ideallere varmak için durum sağlamalıdır. Eğer gelişim kişiye ait özellikleri yönetiyorsa, o zaman terbiye toplum ahlakının kişi tarafından terbiye sürecinde benimsenilmesine yardım ediyor. Terbiye gelişimi çerçeveye alıyor, kişinin özelliklerine sosyal özelliklerin tarz tasvirini ele alıyor. Terbiye kendi alanında kişinin geçirdiği gelişim sürecinin anlamını taşımaktadır. Terbiye ancak kişinin gelişimini değil, hem de kişinin gelişim alanlarını da dikkate alıyor.

İnsan terbiyesinin önemli görevlerinden biri onun sosyal alanda kendini sunmasıdır, bu ise en zaruri şartın gerçekleşmesine bağlıdır. Onlardan biri gençlerin gerçek sosyal ilişkilere girmesidir, yani onlarda yapılabilecek yaklaşmakta kişisel görüş vardır, bu da kendinde subjektif ve objektif kavram taşımaktadır. Objektif takım bireyin çalışmasıdır, subjektif takım ise bu çalışmaya kişinin yaklaşımıdır. Bu zaman çocukların sosyal ilişkilerinde böyle bir özellik ortaya çıkıyor ki, bir taraftan onlar yetişkinlerin ilişkileri ile tam uygundur, diğer taraftan daha kestirmeden giden bir yapı sağlamaktadır; çocuklar gerçek ilişkilere katılarak, kendi ideal hayallerini yönetiyorlar. İkinci şart sosyal karşılıklı ilişkiler zamanı çocukların kendini gerçekleştirilmesinden ibarettir. Bu şart çocuğa çevredekilerle ilişkide iyi algılama gücü vermiştir, her çocuk tarafından kendi «BEN»inin algılanması, çocuğun içinde olduğu çalışmada aydın ve net özelliklerin olması düşünülüyor. Bu işte terbiye sürecine tam aktif süreç olarak yaklaşabiliriz, onun sistem oluşturucu gerekenin eğitilenin kişiliğinin eğitimci ve öğrencinin karşılıklı ilişkisi zamanı gerçekleştirilen amaçları sağlıyor. Eğitim süreci eğitim kurumlarının pedagoji çalışmalarının esas içeriğidir. Aynı zamanda terbiye sürecinin oluşturulması bu sınırla sonuçlanmıyor ve sosyal durumun bütün araçlarının etkisini göz önünde bulunduruyor.

Terbiye s¼recinin etkileyici g¼c¼ ¼ocuđa ¼eřitli etkiler (daha ¼ok yan etkiler) ve ¼đrencilerin tam olarak kişitliğinin gelişmesi arasında olan anlaşılmaızlıkların d¼zeltilmesinden ibarettir. Bu anlaşılmaızlıklar o zaman gelişme temelinde d¼n¼ř¼yor ki, eğitimciler tarafından ileri s¼r¼len terbiye maksatları ¼ocukların imkanlarına yardım etsin ve onlar tarafından bu bilgilerin zarureti d¼ř¼n¼ls¼n. O y¼zden de, ¼đrencileri iyi eğitmek, yakın, orta ve uzak gelişim dallarını iyi planlamak, onları net eğitim ve eğitim vazifelerine d¼n¼ř¼t¼rmek gerek.

Belirtmek gerek ki, eğitim s¼recinin bulunanlarının b¼t¼n davranışları ¼ocuđa olan ¼eřitli etkilerin d¼zenlenmesine y¼neltiliyor. Yapılmış ama¼lı ve sistemli ¼alıřma sonucu bir taraftan her ¼ocuđun eğitim seviyesi, diğer taraftan eğitim s¼recinin bulunanları arasında ilişkilerin karakteri değişmelidir. Bu a¼ıdan eğitim s¼reci ve eğitim sistemi kavramları arasında ilişkileri a¼ıklamak zaruridir.

Eğitim sistemi ve eğitim s¼reci kavramları arasında karşılıklı ilişki net beliriyor. Bir taraftan, sunulan pedagojik ama¼lar havasında eğitim kurumlarında eğitim sistemi oluşuyor ve gelişiyor, diğer taraftan bu sistem eğitim vazifelerinin başarıyla ¼öz¼m¼nde temel kullanılıyor.

Eğer eğitim s¼recinde sistem oluşurma y¼n¼nden yaklaşsak, g¼receđiz ki, eğitim sisteminin gelişimi «eğitim s¼reci» kavramları farklıdır.

Eğitim işi: Okul ¼ađına kadar eğitim kurumlarının eğitimcileri, okulda ¼đretmenler ve sosyal eğitimciler eğitim vazifelerinin ¼öz¼m¼ne y¼nelik ¼alıřma sergiliyor. Aynı ¼alıřma ¼đrencide ama¼lı etkiyle sınırlanmıyor, ¼ocuđun ¼zelliklerini, hem de bu alanda başarılı m¼dahaleyi g¼steriyor.

Eğitim işine pedagojik g¼revlerin ger¼ekleřtirilmesi aittir ve onlar pedagoğklar tarafından ¼đrenci kişitliğinin gelişiminin ama¼ı ile ger¼ekleřtiren s¼recin kendisi aittir. Bu iş pedagoğkların ve ¼đrencilerin beraber ¼alıřmasının oluşturulmasını, aynı zamanda, ¼ocuđa g¼çlü etkileme yapan sosyal okullarla yaklaşımların kullanılması d¼ř¼n¼l¼yor.

Eğitimde ¼¼ grup ¼zelliđini belirlemek gerek.

Birinci gruba ait olanlar eğitimcinin ¼đrencide direk etkisi ile ilişkilidir. Buraya aittir:

- Onun gelişiminin bireysel ¼zelliklerinin, ¼evresinin, ilgilerinin ¼đrenilmesi;
- Eğitim etkilerinin p¼rogramlařtırılması;
- ¼đrencilerle ¼alıřmaların metot ve şekillerinin komple olarak ger¼ekleřtirilmesi işin ama¼ ve şekillerinin komple olarak ger¼ekleřtirilmesi;
- iyi eğitim etkilerinin tartışması.

İkinci grup fonksyonlar eğitici alanın oluşumu ile ilgilidir. Buraya aittir:

- Toplulukta eğitim;
- Gerekli duygusal ortamın oluşumu elverişli;
- Sosyal ¼alıřmaların ¼eřitli nevrlerine ¼ocukların;
- ¼ocuk kendini kullanımın geliştirilmesi.

¼¼nc¼ grup fonksyonlar ¼eřitli sosyal ilişkilerin ¼ocuđu etkilemelerinin d¼zeltilmesine y¼neltiliyor. Buraya aittir:

- Aileye sosyal yardım;
- Pedagojik grupla karşılıklı ilişki;
- Genel basin araciliği ile d¼zeltilmesi;
- Sosyal alanın eksi yanlarının zararsızlaştırılması.

¼đretmenin yaptığı eğitim ¼alıřmasında ¼nemli yeri genel rehberlik kapsıyor. O b¼t¼n komple rehber ¼alıřmalarını: d¼ř¼n¼len ama¼lar, planlamalar, gerekliliğin ger¼ekleřtirilmesi.

Eğitim işi eğitim s¼recinin esas i¼eriđidir. Eğitim işi eğitim s¼recinin ¼nemli a¼ısıdır,

onun bir kısmıdır.Okulun pedagojik çalışmalarının kısa süreli eğitimciler tarafından bu işin sürdürülmesinden, onun önemli pedagojik duruma uygunluğu ile bağlıdır

Eğitimin amaç ve görevleri: Uzun yıllar eğitimin amaç ve görevlerine: her açıdan gelişmiş, manevi, ahlaki ve fiziksel açıdan gelişen insanın eğitimi açısı ile ilgili yaklaşıyordu. Şüphesiz ki, bu açuya ideal amacı olarak da yaklaşmak mümkündür, fakat böyle amaçların tek açı olarak öngörülmesi onla sonuçlandırıyor ki, eğitim işinin partik sonuçları sunulmuş amaçtan daha farklı idi. İdeal amaca ulaşmaya çaba göstermek öğretmene tam net olan amaçların yerine getirilmesini inkar etmiyor ve bu çalışmanın sonucunu çocukların terbiyesinin düzgün olduğunda aramak gerek.

Belirli amaçların belirlenmesi için temelin olması gerek.

Birinci temel her bir bireyin gelişimi onun potansileinin ortaya çıkarılması ile ilgilidir. Bireyin gelişiminde başarılilik önemli yer taşıyor. Aynı zamanda bu alanlar daha çok entegrasyona uğruyor ve bu zaman bireyin iradesi ile ilgili kullanılan terbiye sisteminde bir takım özellikler geliyor.Kişinin gelişimi bu ve diğer alanda ek süreçte, fakat temel sosyal alanda belirleniyor.

İkinci temel insanın ve toplumun ilişkileri ile ilgilidir. Uzun zaman en yüksek amaç toplumun ve devletin talepleri ile ilgilendiriliyordu. Bu zaman çocukların ilgisi, bir nevi ikinci plana geçiyor, fakat hümanist pedagoji onları daha önemli sayıyordu.

Bununla da, bütün pedagojik amaçları soyut olarak iki karşılıklı şartlandırılmış gruba ayırmak mümkündür: ideal ve reel, ikincisi kişisel gelişimin geliştirilmesi ve kişinin gelişimi görevlerini belirliyor.

Terbiyenin gerçek amaçlarına dayanarak öğrencilerin eğitiminin gündemdeki görevlerini belirlemek mümkündür.

Yani, terbiye sonuç itibarı ile sosyal gelişiminde, yaklaşımında, gerçek davranışlarında değişimler düşünülüyor.Çocuğun eğitiminin sonucuna dayanarak eğitim görevlerini üç gruba ayırmak mümkündür:

Birinci grub görevler hümanist yaklaşımının oluşması ile ilgilidir.Bu görevlerin halledilmesi milli ve genel değerlerin uygulanması, alakalandırılması süreci, insanda hümanist bakış ve ruhsal durum eğitiliyor.

İkinci grub görevler birinci ile sık ilişki içersindedir ve ahlaki davranışın talep ve motiflerinin oluşmasına yöneliyor.

Üçüncü grup motiflerin gerçekleştirilmesini ve çocuğun ahlaki davranışının güçlendirilmesi için durumun oluşturulmasını düşünülüyor.

Bu amaçlara uygun olarak öğrencilerin milli manevi eğitiminin içeriğini belirlemek mümkündür.

Eğitim kuralları : Eğitim işinin genel kuralları içinde zaruri ve iç ilişkileri düşünülüyor ki, sürecin yönlendirilmesi ve pedagojik amaçların gerçekleştirilmesi onlara bağlıdır.

Birinci kural – çocuğun terbiyesiancak onun çalışması yardımı ile ve sosyal alanla karşılıklı ilişkisi zamanı gerçekleşiyor. Bu zaman pedagojik sürecin amaç ve görevleri belirlenirken toplumun ilgisi ve çocukların ilgisini çeken kavramlar önem taşıyor.Terbiye sürecinde yaklaşımları subje olarak karakterize ederek eğitimcilerin davranışını ve çocukların bir takım davranışlarına bakılmalıdır.Çocuğun çalışmasından bahsederken hayal etmeliyiz ki, bu özellikle çocuğun durumu ile bağlıdır. Onun için de eğitimci ilk olarak çocuğun taleplerine ve delillerine dayanarak belirlemelidir ki, şimdiki anda çocuk için ne nedir.

İkinci kural– eğitimin yalnız olması ile ilgilidir. Eğitim insanın genel kültürünün gelişimine yöneltiliyor. Birey gelişerek sosyal tecrübe elde ediyor, bunun yardımı ile ise komple

bilgi ve yetenekler benimseniyor. Eđitim ve eğitime bir tek sűreç olarak yaklaşarak, bu iki sosyal-pedogojik olayların kendi özelliğine bağlı olarak ayırmak zaruridir. İnsan bilgi elde ederek gelişiyor. Geliřme zamanı kendi çalışma ve ilişki alanını geliştiriyor, bunlar ise kendi alanında yeni bir bilgi ve yetenek talep ediyor.

Ųçűncű kural – eđitim etkilerinin tam oluřu ile ilgilidir. Bu, eđitimci tarafından sosyal kuralların ve gerçek tek tarzda olması ile temin ediliyor. (bu yalnızlık olmadıđın fakat bařka tűrlű davranıyor, çalıřmaya sesliyor, kendi çalıřma sergilemiyor vs.), çocuklara eđitimin bűtűn açařlarından sunulan pedogojik taleperin tartıřmasızlıđı da buraya aittir. Bu zaman sosyal karřılıklı iliřkinin pedogojik kullanımı gerçekleřtiriliyor, bu da sosyal alanda çocukların iliřki sistemine direk pedogojik etkisi demektir. Bu etki beraber çalıřmalarında kiřinin zaruri amaçlarının gerçekleřtirilmesine ve çocuklar tarafından sosyal görevler sisteminin benimsenilmesine, onların yař seviyesi kayda alınmankla davranıř usullerinin gerçekleřtirilmesi alanındadır.

Eđitim sűrecinin tamlıđı onun bűtűn kısımlarının ve özelliklerinin genel amaca teslimliliđindeddir: tam kiřinin oluřumu – bireyselliđin geliřimi, çalıřması ve kiřinin sosyalleřtirilmesi demektir .

Eđitim iřinin oluřumuna sistemli yaklařım ařađıdakileri ngrűyor :

– Her bir eğitimci çalışmasının genel amaca tam uygunluğu terbiyenin ve kendini geliştirmenin, eğitimin ve kendini geliştirmenin teklıği;

– Pedagogjik sistemin araçları arasında ilişkilerin oluşumu: basın ilişkileri yapım çalışmaları ile ilgili (beraber çalışma metodları), basın ilişkileri (irtibat) kendini sunma ve ifade

Bu qanunauyđunluđun reallaşdırılması terbiye işinin taşkilinde sosyal institutların qarşılıqlı əlaqəsi nəzərdə tutulur və bu prosesə insanın inkişafının zəruri cəhətləri, onun həyat tərzi, fərdin harmonikliyi, azadlıq və hərtərəfliliyi, səadət və əhval-ruhiyyəsi və s. daxil edilir.

Terbiyede sosyal uyđunluđ prinsipi –terbiyenin məzmun və vasitələrinin sosial situasiyaya müvafiqliyini tələb edir. Terbiyenin vəzifələri real sosial-iqtisadi şərtlərlə istiqamətləndirilir və uşaqların müxtəlif sosial vəzifələrinin reallaşdırılması iin məlumat hazırlığının formalaşdırılmasını nəzərdə tutur.

Çocukların bireysel yaklaşımı her çocuğun sosyal gelişimin kapsama alanının belirlenmesini. Onun zelliklerine çeşitli vazifelerinin ayrılmasını, zel görevlerin ayrılmasını, çeşitli çalışmalara yneltmesini eğitime ynelyilmesi iin imkanı gerekli sayıyorasını

Çocukların sosyal alanın eksi yanlarına karşı savaşta iardeli oluşlarının sergilenmesi konusu.

Bu iřte onlarda sosyal uyđunlařmada stresli durumlarda dayanma, iradi yaklařım oluřturulmadı ne sűrűlűyor.

Terbiyevi ortamın oluřturulması konusu eđitim kurumlarında iliřkilerin iyi açıdan oluřturulması dűřűnűlűyor ki, çocuk birey olarak geliřsin. Her bir sınıfla birlikte çalıřma psikolojik yaklařım (ideal, duygusal ve dayanaklılık) oluřturmalıdır. Terbiye ortamının oluřturulması pedogojik sűrecin bulunanlarında karřılıklı borç, diđerini dűřűnme, zorlukları beraber yenme gűcűnűn oluřmasını talep ediyor. Bu yaklařıma göre çalıřma sűrecinin, sınıf dıřında ve okul dıřında konferansların oluřumunda çocukların yeteneklerinin geliřmesine daha çok yer verilmelidir.

Amaçlar çeřitli řartların içinde gerçekleřiyor, yani duruma uygun olarak deđiřmek műmkűndűr.

Terbiye işinin oluşumunda amaç, kurallar bir birini tamamlıyor.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuçlar

Terbiyede sosyal uygunluk kavramı –terbiyenin içerik ve araçlarının sosyal durum uygunluğunu talep ediyor. Terbiyenin görevleri gerçek sosyal-ekonomik şartlarla yönetiliyor ve çocukların çeşitli sosyal görevlerinin oluşturulması için bilgi hazırlığının oluşturulmasını gösteriyor.Çocukların eğitiminin bireyselleşmesi konusu her çocuğun sosyal gelişiminin kendi alanlarının belirlenmesini,onun kendi özelliklerine gerekli özel görevlerin ayrılmasını, çeşitli çalışmalara yönltilmesini çalışma ve bundan başka türlü zamanlarında kişinin gücünün ortaya çıkarılmasını, kişi tarafından kendini gerçekleştirme ve kendini tanıtmaya için imkanın oluşturulmasını gösteriyor.

Çocukların sosyal alanın eksi etkilerine karşı çabada iradeli oluşlarını sergilemeleri konusu. Bu işte onlarda sosyal uygunlaşmada stres durumuna dayanma, irade ve açılı oluşturulması önemli sayılıyor.

Terbiyevi alanın oluşturulması konusu eğitim kurumlarında ilişkilerin artı yandan kurgulanmasını öngörüyor ki, çocuk bir birey olarak gelişsin. Her bir sınıfta birlikte çalışma ve psikolojik bireylilik (gelişim, duygusal ve kişisel) oluşturulmalıdır.

Terbiye alanının oluşturulması pedagojik durumun bulunanlarından karşılıklı çaba, diğerini düşünme, zorlukları beraber yenme gücünün oluşmasını talep ediyor. Bu yaklaşıma göre çalışma sürecinin, sınıf dışında ve okul dışında konferansların oluşumunda çocukların yeteneklerinin gelişmesine daha çok yer verilmelidir.

Amaçlar çeşitli şartların içinde gerçekleşiyor, yani duruma uygun olarak değişmek mümkündür.

Terbiye işinin oluşumunda maksat, kural ve amaçlar bir birini tamamlamalıdır.

Terbiyenin şekilleri– genel elde rehber olarak bulundurulmuş kuramlardır ki, onlar çeşitli durum ve zamanlarda hareketin devamlılığını temin ediyor. Terbiyenin esas talepleri terbiye sürecine dayanarak kuruluyor, onun içerik ve yapımına göre belirleniyor. Öyle amaç sistemi oluşturulmalıdır ki, o uzun süreli olsun. Tarih onaylıyor ki, en zengin durumlarda pedagojik fikrin, eğitimin gelişiminde hümanist ideolojilere, eğitimin ve terbiyenin manevi özelliklerinin güçlenmesine, kültüre daha çok baş vurulmuştur.

Birinci yerde terbiyede hümamanizm meselesini koya biliriz. Ve ya terbiyenin hümanistleştirilmesi alanı meselesi insani ilişkiler sisteminde çocuğa daha çok dikkat yetirmeyi talep ediyor. Bu prensib her bir insana saygıyla yaklaşmayı talep ediyor, aynı zamanda vicdan, din ve dünyaya bakışın bağımsızlığı, çocukların fiziksel, sosyal ve psikolojik sağlığını önemli görev olarak ortaya atıyor. Bu yaklaşım aşağıdaki şartlarla gerçekleşebilir:

- Bu ve ya diğer çalışmaya çocuğun kendi arzusu ile yönltilmesi;
- Amava ulaşmak için araçların seçilmesinde çocuğa inancın olması (bu her bir çocuğun imkanlarına uygun görevlere ulaşmak için kendinin imkanlarına inanc yardımı ile gerçekleşebilir);
- Terbiye görevlerinin belirlenmesinde vezifələrinin iyi düşünme kuralı;
- Pedagojik etki sürecinde eksi durumların ortadan kaldırılması;
- Çocuğun ilgilendiklerinin, bireysel davranışının, hisslerinin ve yaklaşımlarının ön görülmesi;
- Kendi sosyal savunmasının algılanmasında, ilgilendiklerinin sosyal korunmasında çocuklara destek olmak.

Pratik pedagojik çalışmada bu yaklaşım aşağıdaki tarzda aksettiriliyor:

- Çocuğun aktif yaklaşımına, onun bağımsızlık ve çabalamasına yönelmek zaruridir;

- Çocukla iletişimde ona saygıyla yaklaşım daha üstün olmalıdır;
- Eğitimci çocukları iyimserliğe seslerken kendi de iyimser olmalıdır;
- Eğitimci çocuğun ilgilendiklerini korumalı ve gündündeki sorunlarını çözmesinde ona yardım etmelidir;
- Eğitimci terbiye işinin görevlerini sıra ile çözmelidir. Onların gerçekleştirilmesi şıkları üzerinde tarama yapılmalı ve çocuğun daha çok gelişmesini güçlendiren şıkları seçmelidir;
- Çocuğun korunması eğitimci çalışmasının esas görevi olmalıdır;
- Sınıf, okul, grub ve öğrencilerin diğer grubaşmasında eğitimciler insan gururunun küçümsemesini reddeden hümanist ilişkiler oluşturulmalıdır.

Terbiyede *sosyal uygunluk yaklaşımı* terbiyenin içerik ve araçlarının sosyal durum uygunluğunu talep ediyor. Terbiyenin görevleri gerçek sosyal-ekonomik şartlarla yöneltiliyor ve çocukların çeşitli sosyale görevlerinin gerçekleştirilmesi için bilgi hazırlığının oluşturulmasını göstermeye çalışıyor.

Bu fikrin gerçekleştirilmesi sosyal alanın çeşitli etkisinin önemli sayılması yardımı ile mümkündür.

Bu fikrin gerçekleştirilmesinin şartları aşağıdakılardır:

- Terbiye görevlerinin ve demokrasinin olduğu toplumun sosyal gelişim görevlerinin karşılıklı ilişkisi;
- Çocuğun şahsiyeti etkileyen sosyal kurumların karşılıklı irtibatlarının düzenlenmesi;
- Çocukları komple eğitim ile temin etmek;
- Eğitim sürecinin sosyal alanın gerçek imkanlarına yöneltilmesi;
- Sosyal alanın çeşitli açılarının düşünülmesi (milli, arazi şekilli yaşanan yerler, eğitim kurumlarının özellikleri vs.);
- Çocuklar tarafından algılanan çeşitli bilgilerin, aynı zamanda basın bilgilerinin düzeltilmesi.

Bu açı eğitimcinin pratik çalışmasında aşağıdaki tarzda aks olunuyor:

- Terbiye süreci toplumun sosyal ilişkilerin, ekonominin, siyasetin, maneviyatın özelliklerinin düşünülmesi üzerinde duruyor;
- Çocuğun terbiyesini hiç bir zaman okul duvarları çerçevesinde yapılan işle sınırlanamalı, zaruridir ki, okulda gerçek gerekçeler geniş olarak;
- Eğitimci çevrenin çocuğa yan etkide bulunuşunu düzeltmelidir;
- Eğitim sürecinin bütün bulunanlarının karşılıklı ilişkisi temin olunmalıdır.

Çocukların *terbiyesinin bireyselleştirilmesi* olayı her çocuğun sosyal gelişiminin kapsama alanının belirlenmesini, onun özelliklerine uygun özel görevlerin ayrılmasını, bireyin özelliklerini önemli sayarak çeşitli nev çalışmalara yöneltmesini, çalışma ve çalışmanın dışındaki zamanlarda kişinin potensiel imkanlarının ortaya çıkarılmasını, kişi tarafından kendini gerçekleştirme ve kendini tanıtmaya için imkanın oluşturulmasını önemli sayıyor.

Bireyselleştirme kurallarının gerçekleştirilmesi şartları aşağıdakilerdir:

- Çocukların bireysel özelliklerinde değişikliklerin araştırılması;
- Bireysel yaklaşımların çocuğun birey olarak gelişiminin gerekliliğine etkisinin belirlenmesi;
- Çocukların gelişimine yöneltilmiş eğitim araçlarının seçilmesinde kişisel kalitenin düşünülmesi;
- Eğitim dışındaki çalışmalarda bulunmak için özelliklerin özgür tarzlarının bağımsız seçiminde, aynı zamanda ek etki alanının belirlenmesinde çocuklara imkanlar oluşturuluyor. Pratik eğitim çalışmalarında bu özellik aşağıdaki gibi gerçekleşiyor:

- Çeşitli grub çocuklarla yapılan iş onların her birinin gelişimine yöneltiyor;
 - Bir çocukla yapılan çeşitli eğitim içinin etkisi diğerlerin eğitimine yan etki göstermemmelidir;
 - Yardımcı araçları seçerken yalnız bireysel özellikler ile ilgili bilgiyi kullanma zaruridir;
 - Eğitim öğrenci ile karşılıklı irtibata dayanarak onun davranışının düzeltilmesi şekillerinin aranması;
 - Eğitmen tarafından seçilen eğitim şekillerinin başarılı sonucu çocukların her birine terbiye açısından etkiyi öğrenmekle belirlenmelidir.
- Çocukların *sosyal güçlendirilmesi* konusu sayıyor ki, çocuklar sosyal alanın yan etkisinden kurtulmanın şekilleri ile güçlensin, bu işte iradlilik sergilesin, onlarda sosyal uygunlaşma stres zamanın devamlılık, irade mevki gelişsin.
- Sosyal güçlendirme tarzının gerçekleştirilmesi şartları aşağıdakılardır:
- Çocukların gerçekleştirilen durumlarda çeşitli sosyal ilişkiler sorununa ait edilmesi;
 - Sosyal ilişkiler sistemine iradi hazırlığın planlanması;
 - Çocukların kendini tanımada, çeşitli durumda kendi açısına uygun davranış usulleri ile uzlaştırılmasına yöneltilmesi;
 - Sosyal ilişkilerdeki sorunların tahlili ve zor hayat olaylarının, hayata dair olayların gelişiminde kendi davranışının planlanmasında çocuğa yardım yapılması.
- Pratik eğitim çalışmalarında bu açı aşağıdaki tarzda gerçekleştiriliyor:
- Çocuklar arasında oluşan sorunu onlar olmadan değil, onlarla beraber çözmek gerek;
 - Çocuk başarıya hemen ulaşmamalı, başarıya giden zorlu yol– sonralar başarılı hayatın belirtisidir;
 - İnsanı ancak sevinç değil, zorluklar da, merak ta eğitiyor;
 - Bu gün zorlukları ortadan kaldırmak için eğer iradi çaba yoksa, yarın da olmayacak;
 - Hayatın bütün zorluklarını tam çözmek mümkün değil, fakat insan onların aradankaldırılmasına hazır olmalıdır.

Öneriler

Eğitim alanının oluşturulması konusu eğitim kurumlarında ilişkilerin artı olmasını talep ediyor ki, çocuğun sosyalliği gelişsin. İlk olarak eğitim toplumunun üyelerinin ve çocukların beraberlik ile ilgili ideolojileri büyük önem taşıyor. Her bir sınıfta, her bir birlikte beraber ve psikolojik beraberlik(bilgili, iradi ve duygusal)geliştirilmelidir. Eğitim alanının oluşturulması eğitim sürecinin bulunanlarından karşılıklı çaba,diğerine şefkatli davranmak, zorlukların birlikte ortadan kaldırılması yeteneğinin oluşturulmasını talep ediyor.Bu açığı göre çalışma, sınıf dışında ve okul dışında konferansların yapılmasında çocukların yaratıcılığı esas önem taşımalıdır. Bu zaman yaratıcı oluş öğrenciler ve eğitmenler tarafından kişisel ve toplumsal ilişkilerin değerlendirilmesinde genel özellikler açısından kendini sergiliyor.

Bu özellik aşağıdaki şartlara dayanarak gerçekleştirilebilir:

- Toplum: eğitmenleri ve öğrencileri birleştiren önemli amacın olması;
 - Bütün çalışma üyeleri için önemli olan çalışmaların belirlenmesi;
 - Öğrencinin kendini sunmasının, çocuk ve büyüklerin çabalarının çalışma gelişimi, çeşitli çocuk kurumlarının oluşturulması;
 - Sanata artı yaklaşımın oluşturulması;
 - Eğitim kurumunun tekrar olunmayışı (her bir okulun kendi yaklaşımı olmalıdır).
- Öğretmenler ve öğrenciler arasında *sorumluluğa bağlı bağımlılık ilişkilerinin olması*

yaklaşımı pedogojik çalışmaların yapımının bir takım kurallarında kendini bulmuştur:

- Okul çocuk ruhsal açıdan yakın olmalıdır, o toplumun başarıları ve başarısızlıklarında kendini sorumlu hissetmelidir;
 - Eğitimciler ve öğrenciler bir grubun üyeleridir, bir birlerine yardım;
 - Okulun genel amacı – her bir eğitimcinin ve öğrencinin amacına dönüşmelidir;
 - Çocuklara inanmalı, onların inanç konuları ile oynanılmamalı;
 - Toplumun her bir yerni ilişkilerin ve yeni işlerin yardımcısı olmalıdır;
 - Kayıtsız öğretmen – kayıtsız öğrenci yetiştiriyor.
- Çağdaş eğitim amaçlarının biri diğeri ile sıkı sıkıya ilgilidir.

KAYNAKÇA

- A.N.Abbasov . Pedogoji, Bakü, 2010.
A.N.Abbasov, H.A.Alizade. Pedogoji, Bakü, 2007.
B.A.Ahmedov, A.K.Rzayev. Pedogojinin Konferans Metni, Bakü,1983.
T.İ.İlin. Pedogoji, Moskova, 1984.
N.M.Kazımov. Okul Pedogojisi,Bakü, 2002.
N.M. Kazımov. Dönemli Eğitim Kuramı, Bakü, 2007.
Y.K. Kabanovski`nin editörlüğü ile. Pedogoji.Moskova, 1983.
Y.K. Kabonovski, K. Noyser`in editörlüğü ile. Pedogoji ,Moskova, 1984.
A. Mehrabov. Azerbaycan Eöitiminin Çağdaş Sorunları, Bakü, Mütercim, 2007.
A. H.Paşayev, F.A.Rüstemov . Pedogoji. Yeni kurs. Ders aracı, Bakü, 2008.
K.İ.Şukinan`ın editörlüğü ile. Okul Pedogoji, Bakü,1989.